

Tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanishning pedagogik asoslari

Gadoyev Ibrohim Niyozovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası v/b dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanishning pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Maqolada xalq amaliy san'ati elementlarini o'quv jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarda estetik did, ijodiy tafakkur va milliy o'zlikni anglash ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, xalq san'ati namunalaridan foydalanishning o'qitish jarayonidagi didaktik afzalliklari, ularning o'quvchilarning bilish faoliyatiga ta'siri, milliy qadriyatlarni singdirishdagi roli haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, xalq amaliy san'ati, pedagogik asoslar, didaktik imkoniyatlar, estetik tarbiya, ijodkorlik, milliy qadriyatlar.

Hozirgi davrda ta'lim tizimida milliy qadriyatlar, madaniyat va san'at asosida shaxsni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Tasviriy san'at fani o'quvchilarda nafaqat rasm chizish ko'nikmalarini, balki go'zallikni idrok etish, milliy merosni qadrlash, ijodiy fikrlash kabi muhim sifatlarni shakllantiradi. Shu jihatdan xalq amaliy san'ati namunalaridan dars jarayonida foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning eng muhim vositalaridan biridir.

Xalq amaliy san'ati o'zbek xalqining ko'p asrlik badiiy tajribasini, hayotiy qarashlarini va estetik didini aks ettiradi. Unda xalqning dunyoqarashi, mehnatsevarligi, go'zallikka intilishi mujassamdir. Shu sababli, tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati elementlaridan foydalanish nafaqat o'quvchilarning badiiy didini rivojlantiradi, balki ularni milliy ruhda tarbiyalaydi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, xalq san'ati namunalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, ularni milliy o'zlikni anglashga undaydi va o'z xalqining madaniy merosini chuqur o'rganishga rag'batlantiradi. Shovdirov S.A.ning ilmiy ishlarida ta'kidlanishicha, o'qitish jarayonida milliy badiiy qadriyatlardan foydalanish o'quvchilarning estetik saviyasini

oshirish, ijodkorlik salohiyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi (Shavdirov, 2017; Shovdirov, 2024).

Xalq amaliy san'ati elementlarini o'quv mashg'ulotlariga tatbiq etish, darslarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish, ko'rgazmali vositalardan foydalanish orqali o'quvchilarni san'atni chuqur idrok etishga o'rgatish mumkin. Bu esa ularning ijodiy faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va milliy madaniyatga hurmat hissini shakllantiradi.

Xalq amaliy san'ati o'zida xalqning madaniyati, qadriyatlari, dunyoqarashi va ijodiy tafakkurini mujassam etgan muhim badiiy meros hisoblanadi. U o'zining shakli, rangi, bezagi va mazmuni jihatidan o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda katta o'rin tutadi. Tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanish o'quvchilarning nafaqat rasm chizish malakasini rivojlantiradi, balki ularning milliy madaniyatni chuqur anglashlariga, xalq ijodiyotiga hurmat bilan qarashlariga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida xalq amaliy san'ati namunalarini o'rganish o'quvchilarga milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosga hurmat, milliy g'urur va faxr tuyg'ularini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, o'rta umumta'lim maktablarida tasviriy san'at darslari orqali bu yo'nalishdagi ishlarni olib borish o'quvchilarda ijodiy yondashuvni shakllantiradi. O'quvchi xalq amaliy san'ati asarlarini tahlil qilish jarayonida rang, shakl, ritm, naqsh, tuzilma kabi badiiy unsurlarni o'rganadi va ularni o'z ijodida qo'llay boshlaydi. Bu esa uning badiiy tafakkurini, kompozitsion fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Didaktik nuqtayi nazardan, xalq amaliy san'atiga asoslangan topshiriqlar o'quvchilarni faollikka, mustaqil izlanishga undaydi. Ular xalq hunarmandchiligining turli turlari — kashtachilik, kulolchilik, yog'och o'ymakorligi, zardo'zlik, gilamdo'zlik, misgarlik, miniatyura kabi san'at turlarini o'rganish orqali o'z ijodiy salohiyatlarini namoyon etadilar. Bunday faoliyat o'quvchilarda "yaratish", "go'zallikni anglash" va "ijod qilish" ehtiyojini uyg'otadi.

Xalq san'ati namunalaridan foydalanishning yana bir didaktik afzalligi — u o'quvchilarda vizual kuzatuvchanlikni oshiradi. Naqsh va bezaklarning ritmik takrorlanishi, simmetriya, muvozanat kabi tushunchalar orqali o'quvchilar san'atdagi kompozitsion qonuniyatlarni o'zlashtiradilar. Masalan, o'zbek milliy naqshlarida ishlatilgan gul, barg, geometrik shakllar nafaqat estetik go'zallikni beradi, balki tabiat

va inson o'rtasidagi uyg'unlikni ifodalaydi. Shu orqali o'quvchilar san'atni hayot bilan bog'lashni o'rganadilar.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida xalq amaliy san'ati elementlarini dars jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarning o'rganish motivatsiyasini oshiradi. Masalan, "Flipped classroom" (teskari sinf) yoki "interfaol dars" usullarini qo'llash orqali o'quvchilarga xalq san'ati bilan bog'liq mavzularni mustaqil o'rganish, keyin esa sinfda muhokama qilish imkoniyati yaratiladi. Shovdirov S.A. o'z tadqiqotlarida qayd etganidek, tasviriy san'at ta'limida zamonaviy texnologiyalarni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish dars samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi (Shavdirov, 2025).

O'qituvchi o'quvchilarni xalq amaliy san'ati bilan tanishtirar ekan, ularning yosh xususiyatlarini, psixologik tayyorgarligini, estetik did darajasini inobatga olishi zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun oddiy naqshlar, sodda geometrik shakllarga asoslangan bezaklar tanlansa, yuqori sinflarda murakkab kompozitsiyalar, rang uyg'unligi, ramziylik, milliy bezak tizimlari o'rganilishi mumkin. Shu orqali o'quvchilar oddiy shakldan murakkab badiiy ifodaga o'tishni o'zlashtiradilar.

O'quvchilarni xalq san'ati namunalarini tahlil qilishga o'rgatish ularning fikrlash faoliyatini rivojlantiradi. Ular badiiy asarni tomosha qilish orqali undagi ma'no, g'oya va hissiy ifodani anglashni o'rganadilar. Misol uchun, naqshdagi gul yoki qush tasvirining ma'nosi haqida suhbatlar o'tkazish o'quvchilarda estetik tahlil qilish, ramzlar tilini tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa o'z navbatida ularning dunyoqarashini kengaytiradi va san'atni chuqurroq idrok etishlariga yordam beradi.

Shuningdek, xalq amaliy san'ati elementlarini dars jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini ham oshiradi. Ular o'z hududlaridagi ustalar, hunarmandlar, muzeylar faoliyati bilan tanishish orqali milliy madaniyatga yaqinlashadilar. Bu jarayon o'quvchilarni o'z xalqining tarixiy ildizlari, an'analari bilan tanishtirib, ularning ma'naviy kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xalq amaliy san'ati asarlarini o'rganish orqali o'quvchilar estetik baholash qobiliyatini ham rivojlantiradilar. Ular san'at asaridagi go'zallik, uyg'unlik, ma'no va badiiy qiymatni tushunishni o'rganadilar. Bu jarayon davomida o'qituvchi o'quvchilarga tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy g'oyalarni ilgari surish imkoniyatini yaratadi. Natijada, o'quvchilar o'z ijodiy ishlarida milliy bezaklardan foydalangan holda yangi badiiy g'oyalar yaratishga intiladilar.

Didaktik yondashuv nuqtayi nazaridan, xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanish darsning har bir bosqichida o'z o'rniga ega. Kirish bosqichida o'quvchilarda qiziqish uyg'otish, asosiy bosqichda tahlil va ijodiy faoliyatni tashkil etish, yakuniy bosqichda esa o'quvchilarning o'z ishlarini namoyish etish orqali ularni rag'batlantirish mumkin. Bu jarayonda ko'rgazmali vositalar, multimedia taqdimotlari, videomateriallar, virtual muzeylardan foydalanish darsni yanada qiziqarli qiladi.

Xalq amaliy san'ati o'quvchilarda "milliy san'at tafakkuri"ni shakllantirishda o'zgacha o'rin tutadi. Ular xalq ijodini o'rganish jarayonida san'at asarining faqat tashqi go'zalligini emas, balki undagi falsafiy ma'noni ham anglaydilar. Shu jihatdan qaraganda, tasviriy san'at darslari nafaqat badiiy ko'nikmalarni rivojlantirish, balki ma'naviy qadriyatlarni singdirishning samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv davrida o'quvchilarni milliy qadriyatlarga asoslangan ruhda tarbiyalash muhim vazifalardan biridir. Shovdirov S.A.ning ilmiy tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, tasviriy san'at darslarida milliy badiiy an'analardan foydalanish o'quvchilarning estetik saviyasini oshiradi, ularni o'z san'atiga mehr uyg'otadi va ijodiy fikrlashga yo'naltiradi (Shavdirov, 2017; Shovdirov, 2023). Shu sababli, xalq amaliy san'ati namunalarini darslarda keng qo'llash nafaqat o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi, balki ularning ma'naviy dunyosini boyitadi.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanish o'quvchilarda estetik madaniyatni shakllantirish, ijodiy salohiyatni rivojlantirish, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarash kabi muhim sifatlarni tarbiyalaydi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, o'quvchini milliy madaniyatni anglash va uni qadrlashga yo'naltiradi.

Tasviriy san'at darslarida xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanish o'quv jarayonining didaktik va tarbiyaviy jihatdan eng samarali yo'nalishlaridan biridir. Bu yondashuv o'quvchilarda estetik idrokni, ijodiy fikrlashni, milliy qadriyatlarga hurmat va sadoqatni shakllantirish imkonini beradi. O'quvchilar xalq san'ati namunalarini o'rganish jarayonida o'z xalqining tarixiga, madaniyatiga, urf-odatlariga qiziqish bildiradi, shu orqali ularning ma'naviy-axloqiy dunyoqarashi kengayadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, xalq amaliy san'atini o'quv mashg'ulotlariga tatbiq etish dars samaradorligini oshiradi, o'quvchini faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni milliy badiiy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish orqali dars jarayonida estetik va ma'naviy ta'sir kuchayadi. Shu bilan birga, xalq amaliy

san'atiga asoslangan topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil izlanish, ijodkorlik va tahliliy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Shovdirov S.A.ning ilmiy qarashlari asosida aytish mumkinki, tasviriy san'at ta'limida milliy badiiy an'analardan foydalanish o'quvchilarning estetik saviyasini oshiruvchi, ularni ijodiy faoliyatga jalb qiluvchi samarali metodik yo'nalishdir. Xalq amaliy san'ati elementlaridan foydalanish darsni nafaqat badiiy, balki ma'naviy jihatdan boyitadi. Shu sababli, ushbu yondashuvni har bir o'qituvchi o'z pedagogik faoliyatida doimiy ravishda qo'llashi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиоров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. *Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. *Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиоров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study*. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиоров С. А. *Изобразительному и прикладному искусству // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. *Tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish //*

Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.

10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education.* – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

